IL-KISBIET MIT-TAGĦLIM TAL-ĦILIET

TAL-MALTI

LIVELL 6 - IS-SITT SENA

It-taħdit fil-ħajja ta' kuljum, it-tħaddim tal-grammatika u l-letteratura	
1	Fid-diskors tiegħi ta' kuljum, inħaddem sewwa kemm forom ta' taħdit litterali, mogħnija b'firxa ta' vokabularju xieraq, kif ukoll taħdit figurattiv ħafif bl-użu ta' espressjonijiet, mistoqsijiet rettoriċi, idjomi u qwiel, diskors li jagħmel sens u jkun marbut mas-suġġett u għalhekk iżomm l-udjenza attenta u interessata.
2	Nispjega dak li nħoss b'ordni u sekwenza filwaqt li nuża strutturi grammatikali korretti u sentenzi sempliċi, komposta u xi drabi anke kumplessa, bl-għajnuna ta' kliem għaqqiedi u konġunzjonijiet.
3	Nistqarr fatti, nirrakkonta u niddeskrivi billi nuża strutturi grammatikali tajba li jixhdu ħakma soda tal-lingwa u nuri li naf inħaddem il-qbil tas-suġġett mal-verb u l-predikat fejn jidħlu l-ġens u l-għadd, l-aġġettivi fil-gradi kollha tagħhom, b'kunsiderazzjoni għall-kuntest u l-udjenza ta' quddiemi.
4	Nispjega u nsostni b'evidenza l-opinjonijiet tiegħi fuq tema mogħtija minn qabel filwaqt li nagħraf nindirizza l-ħtiġijiet u l-istennijiet tal-udjenza ta' quddiemi.
5	Inħaddem strateġiji varji, fosthom kif infassal mistoqsijiet ċari biex bihom nitlob aktar dettall u niċċara jew nikkonferma dak li nkun smajt bħal ngħidu aħna meta nitlob aktar direzzjonijiet u istruzzjonijiet fuq kif għandi nwettaq biċċa xogħol fil-klassi/id-dar u x'neħtieġ sewwa għal riċerka qasira li nkun irrid nagħmel id-dar.
6	Nitkellem u nippreżenta quddiem udjenza, waħdi jew m'oħrajn, bl-għajnuna ta' riżorsi teknoloġiċi, diġitali, stampati u oħrajn, wara li tkun saret riċerka; tagħrif interessanti fuq avvenimenti u elementi ewlenin li jsawru l-kultura u l-identità Maltija llum bħall-ikel, il-festi, ix-xogħlijiet u s-snajja' tal-lum, l-ambjent, u l-istorja.
7	Ngħid xi nħoss u nagħti l-fehmiet tiegħi fuq it-temi, il-karattri, l-iżvilupp, l-ambjent u ż-żmien li fih isseħħ il-ġrajja letterarja (poeżija, kanzunetta, storja, ħrafa, leġġenda,) jew fattwali li naqra/nisma'.

8	Nagħraf l-alliterazzjoni, ir-rima u l-onomatopea f'testi letterarji u mhumiex, ngħid kif jolqtuni u nagħti eżempji oħra tagħhom.
9	Nagħraf il-personifikazzjonijiet u s-similitudnijiet f'testi letterarji u mhumiex, ngħid kif jolqtuni u nagħti eżempji oħra tagħhom.
10	Inħaddem lingwaġġ matematiku, xjentifiku u teknoloġiku fit-taħdit tiegħi ta' kuljum meta nirreferi għan-numri, il-forom, il-kejl, il-piż, l-elementi, il-boxxla, iż-żmien u l-ħin.
11	Insegwi d-diskussjoni li tkun għaddejja, anke meta jintużaw mezzi teknoloġiċi fiha, inqabbel u nagħti l-opinjoni tiegħi fuq l-ideat li nisma', nifhem x'ħareġ mid-diskussjoni u meta meħtieġ inwettaq dak li jkun ġie maqbul.
12	Nevalwa l-preżentazzjoni ta' persuni oħra billi nagħti rispons b'mod orali u filwaqt li nagħraf il-pożittiv, nissuġġerixxi tibdil/titjib u nagħti r-raġuni/ijiet għas-suġġerimenti tiegħi.
13	Nagħraf pożizzjonijiet differenti li jiżviluppaw f'diskussjoni u filwaqt li nxaqleb lejn pożizzjoni preferuta, nagħti r-raġunijiet tiegħi għall-pożizzjoni meħuda.
14	Nagħmel interventi marbuta mas-suġġett tad-diskussjoni li tkun għaddejja wara li nkun segwejt, fhimt u slitt il-punti ewlenin.
15	Nagħżel kliem, espressjonijiet u ġesti xierqa biex insostni l-argumenti tiegħi skont l-okkażjoni u l-kuntest tad-diskussjoni; b'hekk inwassal il-punt tiegħi b'aktar qawwa biex nikkonvinċi lill-udjenza.
16	Niddiskuti ma' sħabi f'attivitajiet iggwidati mill-għalliema fuq ir-rabta tal-ilsien Malti mal-istorja ta' pajjiżna, l-oriġini u t-tifsir ta' kliem użat fil-ħajja ta' kuljum.

Is-smigħ fil-ħajja ta' kuljum, it-tħaddim tal-grammatika u l-letteratura	
1	Naqbad punti speċifiċi meta xi ħadd jitkellem miegħi jew ma' oħrajn fi djalogu jew f'diskursata qasira bejn tnejn jew aktar, jew taħdita qasira (formali jew informali).
2	Nifhem u nirreaġixxi bil-fomm, bil-kitba jew bil-ġesti għal testi li nisma' fil-ħajja ta' kuljum u letterarji, u nqabbilhom mal-esperjenzi tiegħi tal-ħajja ta' kuljum.
3	Nifhem ir-rapport u t-tbassir tat-temp li jinkludi l-vokabularju marbut mad-direzzjonijiet tal-boxxla u pożizzjonijiet ġeografiċi bħal meta nisma' li Malta tinsab fin-Nofsinhar tal-Ewropa, Marsaxlokk qiegħed fix-Xlokk ta' Malta u l-bqija.
4	Nisma' u nsegwi testi informattivi u aħbarijiet, fosthom dawk li m'iniex midħla tagħhom, bħal dawk fuq l-ambjent, il-kultura, ġrajjiet kurrenti, bijografiji u kurżitajiet.
5	Nisma' u nifhem il-lingwaġġ matematiku, xjentifiku u teknoloġiku li nuża fil-ħajja tiegħi ta' kuljum meta nirreferi għan-numri, il-forom, il-kejl, il-piż, l-elementi, il-boxxla, iż-żmien u l-ħin.
6	Filwaqt li nisma' rakkont fattwali u fittizju, nislet id-dettalji importanti u ninnota xi tixbihat u aġġettivi li jżewqu r-rakkont u jħallu effett fuq l-udjenza.
7	Nisma' u nagħraf eżempji ta' alliterazzjoni, rima, onomatopea, metafori sempliċi, personifikazzjoni u similitudnijiet f'testi mismugħa.
8	Nisma' u nsegwi kanzunetti u poeżiji, u nislet minnhom waħdi s-suġġett u nqabblu u ninterpretah skont u mal-esperjenzi tiegħi.
9	Insegwi u nifhem il-plott, il-karattri u l-isfond ta' testi u rappreżentazzjonijiet bħal reċta, film, storja, dramm u l-bqija.
10	Naf inkun parti minn udjenza li tisma', tifhem u tipparteċipa.

Il-qari fil-ħajja ta' kuljum, it-tħaddim tal-grammatika u l-letteratura	
1	Naqra bis-sens, b'leħen ċar, b'ritmu mexxej u b'kunfidenza, ġeneri differenti ta' kitba ta' bosta kittieba, f'qalbi, waħdi, fis-skiet, għall-gost, quddiem ħaddieħor, ma' oħrajn, ngħidu aħna, poeżiji, novelli, artikli f'gazzetti jew rivisti, stejjer tal-biża', tad-daħk, mistħajla, stejjer ta' vera, bijografiji, u l-bqija.
2	Nagħraf li l-awturi jużaw stili u forom differenti ta' kitba ngħidu aħna, ir-rima u r-ritmu fil-poeżiji; id-daħla, il-qalba u l-għeluq f'esej; il-binja f'novella jew storja; in-narrazzjoni fl-ewwel u/jew it-tielet persuna, daqsijiet varji ta' tipa, u l-bqija.
3	Nagħraf jekk kitba tkunx mistħajla jew realistika, nara x'messaġġ irid iwassal l-awtur, kif il-messaġġ jolqot lill-qarrejja, inqabbel dak li naqra mal-esperjenzi tiegħi, nirrifletti fuq il-kuntest li fih saret il-kitba, u l-bqija.
4	Nislet minn dak li naqra l-punti ewlenin billi nidentifika l-kliem, il-frażijiet u s-sentenzi l-aktar importanti.
5	Infittex it-tagħrif minn sorsi differenti billi naqra u nibda nagħmel riċerka skont il-ħtieġa ngħidu aħna, minn kotba, gazzetti, magażins, fuljetti, siti elettroniċi, bloggs, tabelli, u l-bqija.
6	Nagħraf li ġeneri differenti ta' kitba għandhom funzjonijiet differenti, ngħidu aħna, jirrakkuntaw, jiddeskrivu, jgħarrfu, jgħallmu, jagħtu gost, idaħħku, jispjegaw, jirreklamaw, ibigħu, jesprimu sentiment, u l-bqija.
7	Nagħraf xi jfisser kliem tqil u espressjonijiet li ma nkunx naf jew inbassar tifsirtu mis-sens tas-sentenzi/paragrafu/i, u/jew mill-kuntest billi fost oħrajn inxebbah kliem m'ieħor, ngħidu aħna, bħal muftieħ minn fetaħ; Milied minn twieled; trejqa minn triq; qdif minn qadef.
8	Jien u naqra nidentifika n-nomi u l-verbi jew l-aġġettivi li jmorru magħhom, mill-kuntest tat-test innifsu.
9	Naqra u nifhem testi matematiċi, xjentifiċi u teknoloġiċi li nuża fil-ħajja tiegħi ta' kuljum bħal enċiklopediji, fuljetti, siti elettroniċi, u l-bqija.
10	Ninqeda sew bid-dizzjunarji u bit-teżawri tal-Malti biex infittex il-kliem li ma nkunx naf xi jfisser, kif jinkiteb, kif jingħad jew kif jinqara, fi kliem ieħor infittex skont l-ordni alfabetiku, mhux biss billi nħares lejn l-ewwel ittra, imma wkoll lejn l-ittri li jsegwuha u billi nfittex skont l-għerq jew il-forma ewlenija tal-kelma.
11	Naqra u nagħti kas tal-intonazzjoni billi nsegwi sewwa s-sinjali tal-punteġġjatura bħal l-ittri kapitali, is-sing,l-aċċent grafiku, il-punt, iż-żewġ punti, il-virgola, il-virgoletti, il-kursiv, il-puntini, il-parentesi, is-sinjal tal-mistoqsija, is-sinjal esklamattiv u ż-żewġ punti.

Il-kitba fil-ħajja ta' kuljum, it-tħaddim tal-grammatika u l-letteratura	
1	Nippjana waħdi l-ideat u norganizzahom billi fost oħrajn ninseġ għanqbuta ta' ħsibijiet, mappa kunċettwali, tpinġija, lista u l-bqija u minnhom infassal abbozzi għal kitbieti skont għanijiet speċifiċi.
2	Inqassam il-kitba tiegħi f'paragrafi ta' qisien differenti u norbothom flimkien skont il-mixja tal-ideat.
3	Nieħu noti qosra waqt li nkun qed nirriċerka jew nisma' taħdita biex nużahom aktar tard f'xogħlijiet tiegħi, anke bl-użu tal-istampi u/jew mezzi teknoloġiċi.
4	Nikteb istruzzjonijiet, proċessi u direzzjonijiet ta' madwar 50 kelma f'kuntesti li jien midħla tagħhom bħal menus sempliċi u riċetti li jkunu jinkludu l-ingredjenti li għandi nuża u l-metodu tas-sajran.
5	Nikteb mill-bidu jew inkompli djalogi mibdija fuq temi varji ta' bejn 140 u 200 kelma.
6	Nikteb tajjeb testi qosra ta’ madwar 50 kelma, irriċerkati u mhumiex, b'lingwaġġ matematiku, xjentifiku u teknoloġiku marbut mal-ħajja tiegħi ta' kuljum bħan-numri, il-forom, il-kejl, il-piż, l-elementi, il-boxxla, iż-żmien u l-ħin.
7	Nikteb taqbiliet u poeżiji sempliċi ta' strofa waħda jew aktar fuq affarijiet, nies, ġrajjiet, postijiet u l-bqija.
8	Nikteb jew inkompli rakkonti fittizji ta' bejn 140 u 200 kelma fuq karattri, postijiet u ġrajjiet.
9	Nikteb testi fattwali, fosthom artikli u rapporti, ta' bejn 140 u 200 kelma, b'tagħrif fuq ngħidu aħna l-ambjent, postijiet, avvenimenti u ġrajjiet.
10	Nikteb ittri stampati u elettroniċi ta' għamliet differenti (ilment u suġġeriment/opinjoni) bejn 140 u 200 kelma.
11	F’madwar 140 u 200 kelma, inżomm djarju/journal bil-ġrajjiet l-iktar importanti tal-ġurnata u nagħti l-opinjonijiet tiegħi fuqhom.
12	Nippreżenta t-testi finali tiegħi ċari, puliti u bla żbalji tas-sintassi, tal-morfoloġija u l-grammatika, tal-ortografija u tal-punteġġjatura.